

СТРАЖИЛОВО

ВЛАСНИК И УРЕДНИК

ЈОВАН ГРЧИЋ

У НОВОМ САДУ, 17. ЈУЛА 1894.

НЕСНИШТВО

ПОД ПЛАВИМ НЕБОМ —

од плавим небом с чистом
Росицом цветак мири,
Вјетрић се игра с листом
И лака крила шири.

Поточић јасно шуми
У миру и самоћи,
А вали причају ми
Љубави слатке моћи.

С трепетом жеља тајни'
Славујев поздрав стиже,
И јату звезда сјајни'
Чиста криоца диже.

У сјају снова лепи'
Ја пијем пехар среће,
К'о росу, што га крепи,
Мило и њежно цвеће.

Окриљен дух ми поје,
Препунан миља свију,
К'о да га очи твоје
Слатким сунашцем грију.

Мостар, 6 јула 1894.

Алекса Шантић

НА МЕСЕЧИНИ

рај винца се чича
Јако рашћерета,
Па ми много прича
Из пређашњих лета:
Како је већ давно
Далеко од села
Где је поље равно
Чуво стада бела;
Како се крај друма
Кад је пича зима
Око голих шума
Клао с курјацима —

Лети има место
У мрачним шумама
Где се опет често
Чупо с вештицама
(Ту верујем прича
Из старих времена
Кад погледам чичи
На гола темена)
И још кити чича,
Дотерује, слаже,
Па све лепше прича
(Вино му помаже) —

С љубопитним страхом
 Ја му речи пратим
 И с тајним уздахом
 Детињству се вратим.
 И мени се чини
 Да крај ноћног хлада
 Лежим у тишини
 Лисног винограда:
 Тихо месец сјаје,
 Влажна магла плови,
 Вештице се таје
 У сумрачној зови.

Чим се звиждук вине
 Кроз тишину глуву,
 Ил миш часком мине
 Кроз травницу суву:
 Ја недахнимице
 Слуктим — све се смири...
 Жмиркају звездице,
 Детелина мири.
 Па ипак до зоре
 Плашим се призраком,
 Што пада од горе
 С месечевим зраком...

Ленскић

СЕЈИНА РЕЧ

ПРИПОВЕТКА ИЗ ГОРЊЕ СЛАВОНИЈЕ

(Наставак)

VI

Љубав је победила.
 Катинка је заборавила на своју прошлост, а Миле на закон. Заволело се њих двоје па уживало једно у другом. За лепих летних ноћи Миле није више дирао у жице на ситној тамбурици, већ се играо свиленим власима своје драгане....

VII

Волео је Миле попити и по коју чашицу рујнога винца; а догађало се, да би кад и кад и преко мере гуцнуо па би у напитости био необуздана напружица.

Беше то с јесени једне недеље. Састао се он са својим кумовима, пријатељима и познаницима у крчми. Куму Тривуну позајмио равно педесет форината на кумовско поштење, па је Тривун плаћао »алдумаш«. Запило се то до касно у ноћ. За другим столом седело неколико досељених Шваба, који су већ били добро вином разиграни. Разгоропадили се људи па стали викати и певати неке швапске тралаликалице, које никако не могу српскоме уху да годе, а уз то швапска вика није допуштала Србима, да се могу разумети и онако лепо песму удесити, да се таласа и мило прелева.

»Дед, Миле, утишај ту Швабадију!« рећи ће му Тривун. »Ти си службен човек па те морају послушати.«

»Што да их тишам?« осмехну се Миле. »Запеваћемо им, знате, ону «

Споразумеше се и за час одјекну:

Ал' су Срби ђаволи,
 Срели Швабу на коли',
 Амо тамо с њиме,
 Па га с кола снине.

Та песма, којом Срби у Липовцу исмеваху кукавичлук Шваба, разједи ове. Стадоше се спремати, да навале на Србе па да им покажу, да нису кукавице сиње, него »неустрасиви јунаци«.

И Срби почеше засукивати рукаве.

Пред њих изађе један дугајлија, звао се Шоршл, па оштро рече:

»Ви то не смете певати. Ми вам забрањујемо.«

»Ми господари у нашој земљи!« викну Миле. »Ваљда ћемо дозволити, да нам такови потепуси забрањују? У крај, море, док ти је на рамених глава!«

»То је и наша земља!« дераше се Шоршл. »Ви нас не смете вређати.«

»Шваба овде нема никаква права!« викнуше Срби.

»Имамо, имамо!« дерашу се они.

»Сад ћемо видети!« повикаше Срби.

»Рац магарац!« дрекну Шоршл и ћуши Тривуна, који се некако нашао најближе њему. Сад није било ни куд ни камо.

Спопадоше и једни и други столице те битка поче.

Но ко ће са Србином!

Швабе подлегаше те нагоше да подбрусе пете. Побегоше из собе, а Срби за њима. Оста-

ли се посакрише, а дугајлија Шоршл узе рав-
вно бежати друмом.

»Држите га!« викаше Миле.

Наједном као да га нестало.

»Ма сада је овде био код Ђуприје,« рече неко, »а одједном као да је у земљу пропао.«

»Да се није јунаковић сакрио под Ђуприју?« досети се Миле.

Тривун скокне у јендек и погледа под Ђуприју.

»Ма ево га, браћо!« повикну весело. »Скутрио се као баба. Сад ћу га, да знаде, кад је ишао људе ђушкати.«

»Не дирај га!« викну Миле. »Није вредно да човек дође у напаст са гада швапског! Боље, браћо, да га затворимо у подруме дође, нека знаде за госу. Дед коља овамо!«

Из оближњег плота почупаше коље и с обе га стране ударише чврсто.

Одоше Срби весело певајући, оста Шоршл ногом копајући.

VIII

Вода је под мостом нагло текла, а Шоршл је стајао у њој до колена. Почео човек дрхтурити и зубима цвекотати. Кад је чуо, где ноћобдија јавља поноћ, охрабри се и стаде звати у помоћ. Кад је ноћобдији дошло до ушију неко запомагање, као да долази из земље, подиђоше га мрави. Није чист посао. Што ближе Ђуприји, запомагање све гласније, а ноћобдији све тескобније. Мора да је нека нечист под Ђупријом. Он се окрене и потече најближој кући.

»Еј, Митре, устај!« повиче на прозор.

»Шта је?« запита бунован глас.

»Устај! Под Ђупријом се чује некакав глас, као од нечистог, далеко му лепа кућа!«

Митар устане, пробуди мушкарце, упалише лучку и упутише се према Ђуприји, одакле се чуло нејасно запомагање.

»По Богу, браћо!« рече један. »Та то је људски глас!«

»Тај ми се глас чини познат,« опази Митар. »Као да је глас комшије Шоршла.«

»Одакле би он овамо!« зачуди се ноћобдија. Кад су дошли до Ђуприје, рече Митар одлучно:

»Ма ево главе, ако није Шоршл!«

Па онда викне у сав глас:

»Јеси ли ти то, комшија?«

»Ја, ја!« зајеца делија. »Спасавajte ме, погубих!«

»Па излази, човече!« викнуше му.

»Не могу; затворише ме!«

Када видеше у каквој је незгоди кукавни човек, прснуше у смех. Брзо покидаше ограду па извукоше полумртва Шоршла.

Од то доба прозваше Липовчани ту Ђуприју Шоршловом Ђупријом и гледају у њој сјајан доказ »срчаности« досељених Шваба.

IX

Та шала имађаше по Мила судбоносних последица. Шоршл се наскоро придигао и тужио власти Мила као коловођу. Предстојник затвори Мила а пандурија оде збогом. Сада му је остала само Катинка, коју је од дана до дана све већма бегенисао, и у тој је љубави налазио утехе у жалости за изгубљеном пандуријом.

Кад је чуо стари Лаза злосретни удес свога сина, смрче му се и цвикну од бола. Закука као сиња кукавица. Оде до попе и стане га молити, да се на бога смиљује и да поврати његова сина у пандурију. Попу је ганула очинска љубав расплаканог старца те обећа, да ће му помоћи. Али није ишло. Власт није дозволила, да се за стражара поново постави човек, који је као стражар пропустио своју дужност и починио изгред.

Љута рана створи се на старчеву срцу. Мислио, е ће и у гроб лећи а преболети је не ће.

X

Кад се Миле повратио из затвора, дочекао га стари отац са удвелењим срцем и уплаканим очима.

»Шта ћеш сада, рано моја?« зајеца старац.

»Не очајавај, оче! И без пандурије се може живети!« узе га храбрити Миле.

»Ма знадем: може,« јецаше старац, »али ипак, ипак, лакше је хлебац зарадити пандуријом него мотиком у руци.«

»А ја опет мислим да се прихватим мотике. Ко се њоме рани, не боји се глади, а човек је и слободнији, него у служби. Служба ти је склиска као риба. Имаш ју у руци, а сваки час се мораш бојати, да ти не исклизне.«

»Па шта си наумио?« утиша се расту жени старац.

»Ето, мислим да се окућим. Савићу себи гнездо, из кога ме нико, сем Бога, не може истерати.«

»И ја сам на то помишљао. Своја кућица,
www.своја.слободица!«

»Па?«

»Ето, ту неки дан разговарао сам с Аћимом Босавцем. Он је онако из далека навијао. Видим, човек би радо, само ако је твоја воља. А ја мислим, за што да не би и пристао. Мара му је јединица, био би му место сина, а по његовој смрти све божје па твоје.«

»Ајак, ја не мислим тако. Не ћу да будем припуз.«

»Добра је кућа.«

»Не ћу да ми рече село, да сам усео у туђе добро.«

»Ма Мара му је јединица.«

»Не ћу да ко рече, да сам дошао на готов залагај.«

»Па како ти онда мислиш да се окућиш?« упита га старац разрогаченим очима.

»Кум Тривун дугује ми педесет форината.«

»Па?«

»Даћу му још педесет.«

»Па?«

»Купићу од њега она два јутра шикаре.«

»Па?«

»Ове ћу зиме нешто искрчити, а на пролеће ћу онде саградити кућерак.«

»Па онда?« упита старац живље.

»Оженићу се честитом девојком па бити свој у своме.«

Старцу синусе очи од радости. Он весело рече:

»Право говориш. Биће честитих девојака, које ће се јагмити за тобом као кућевним човеком. Нико ти не ће моћи пребацивати, да си сео у туђе добро и дошао на готов залагај.«

»Радићу, трудићу се, па ће се временом до нечега доћи.«

»Ма знам, сине. Имаш у људи нешто новаца. Купи два волића, кравицу, па живи. А ето и сам сам остарио, па када све лепо уредиш, прибићу се и ја теби, да под старе дане мало душом данем.«

»И ја мислим тако; а Бог ће већ наскорити.«

»Не ћеш, као свој газда, од никога зависити. Твоје сиротиње нико ти одузети не може. Шта ми је општинска служба? Пи! (Старац одби густ дим из луле) Ето и бележник и начеоник данас се кочи, као да му нико раваније, сељака не ће честито ни да погледа а сутра већ нема га у служби. Али кад човек

има свој комадићак земље, па на њему спреће огњиште, одакле га нико осим Бога — хвала му и слава! — отерати не може. Ради поштено, рани се, па се не бој никога.«

Старац беше са својим сином потпуно задовољан.

»Паметан је то дечко!« умоваше он. »Пропасти не ће. И право има, што се не ће да прижени. Кад се окући, моја ће бити бригада с Аћимом удесим, да му даде Мару. Она ће му много донети, а свеједно, када Аћим скрсти руке, Милово ће бити све његово добро. Па ако му Мара баш није у вољи, има других газдинских девојака. Миле је момак на оку, може по вољи бирати.«

Старац тако умоваше, јер му ни на крају памети не беше, да би његов Миле могао какву будалаштину починити.

XI

На једном брежуљку, мало подаље од села, налази се шикара Тривунова. Миле ју је купио од Тривуна, па је већ крај друма почео и да крчи. Даномице је секао, потклапао, ископао и прекапао, а беше блага зима, те му је посао лепо напредовао. Већ око Божића показала се лепа чистина. На томе ће месту Миле на пролеће да сагради кућу, камо ће довести миловање своје, ту с њиме живети, као што живи голуб с голубицом.

Беше часова, да је Милу тај посао био претежак. Није лако ваздан сећи, копати, прекапати; мишице се утрудиле, на длановима порасли жуљеви. И он би у тим часовима тешко уздахнуо за безбрижним пандурским животом. Онда га није у сред лета тако облио зној као сада усред зиме. Тешко је превртати црну замљу, особито, где на сваком кораку мора сећи дрво, вадити пањеве и извлачити јако корење и жиље. Не знам, да ли већма боле руке, или ноге или плећа. Али би се то његово уздисање уталожило, кад би се сетио драгане своје и помислио, да ће ју моћи довести у своју кућу и туде с њоме независно проживети, док буде божја воља. То би га знало тако узнети, да би од усхићења запевао, а хладним зимњим ваздухом проносила би се песма:

Удри, удри, ситна кишо,
Те пороси поља наша
И пшеницу танковију
И два пера кукуруза —

Често је Миле одлазио драгани својој и

крај ње заборављао на све муке свога садашњег живота.

»Шта ми радиш?« питаше га она.

»Надничарим!« завараваше ју Миле.

»Тешко ти је то, драгане!«

»Није. Шта више задовољнији сам него пре.«

У пролеће погодио Миле тесара, најмио два три радника и почео градити кућу. Грађе није требао куповати, имађаше доста стабала, што их зимус подсекао. Посао је брзо напредовао и већ о Ускресу беше кућа подигнута. Он ју сам ошеперао, омазао блатом, покрио сламом и лепо окречио. Необично се зарадовао, кад се на брежуљку забелела пристојна кућица, а тако спретне, може се рећи, не имађаше ни један газда у Липовцу. Шта више и димњак је имала.

»Е, баш си лепу кућу направио«, говораху му Липовчани. »Само тога димњака ниси требао, то само Швабе мећу на своје куће.

»Кућа без димњака«, разлагаше им Миле, »не вреди много. Пуна је дима на све почађави.«

»Ето, видиш, није бадава био у служби!« повлађиваху некоји. »И господске куће махом имају димњаке.«

А други говораху: »Наш човек нити је господин нити Шваба па му тога и не треба.«

XII

Пролетно сунце топло сјаје а природа оживљава. Птичице весело цвркућу, мушице лебде у ваздуху, трава се буди, а жита по пољима већ лепо зазеленела.

Миле прибија тарабице на летве око дворишта, срце му се разиграло те полугласно певуцка:

Сви се момци оженише, а ја остах сам.

У недељу, која је за тим дошла, устао, зору преварио и упутио се својој Катинци. Још је сва кућа спавала, када је к њој дошао. Она га дочекала готово расплакана.

»Дуго те није било!« пребаци му.

»Не љути се, Катинка, имао сам посла!« извињавао се он.

»Али ипак си могао доћи на часак,« укораваше га Катинка.

»Био сам увек уморан; до ноћи сам радио.«

»Па шта си увек радио?«

»Направио сам кућу.«

»Ти кућу себи?!« зачуди се Катинка.

»Да, сада сам се окућио,« рече Миле значајно.

»То је лепо!« одврати Катинка тихо.

»А и не питаш ме, шта сам сад наумио.«

»Шта?«

Миле ју мило погледа и насмехну се:

»Дед погоди!«

»Не могу, ако ми не кажеш.«

»Кад човек савије гнездо, шта му онда још треба?«

Катинка пребледи.

»Погађаш ли сада?« упита је весело Миле.

»Погађам!« истисну лагано Катинка.

»Јесте, моја драга Катинка!« настави Миле ватрено. »Савио сам себи гнездо па је доба да потражим другарицу. А, што ћутиш? Теби канда то није право?«

Катинка оборила очи.

»Шта ћутиш, миловање моје? Дед погледај ме онако лепо, како то умеш, да видим, што ми збори око твоје.«

Катинка га жалосно погледа и обори очи.

»Да, дошао сам, да ти речем, а ти канда немаш воље, да ме слушаш. Ја хоћу да се женим и узимам тебе.

Привину ју к себи а Катинка зајеца.

»Шта ти је?« узнемири се Миле. »Зар мислиш, да ти у мојој кући не би било лепо? Удесио сам је управо господски. Да видиш, како се само лепо на брежуљку бели! Не плачи, бићемо задовољни.«

Катинка се отрже од њега, покри лице рукама и јаче зајеца.

»Та шта ти је?« питаше ју он пренеражено.

»То не може бити!« пројеца Катинка.

»Шта не може бити?«

»Ја не могу бити никада твоја жена!«

»За што?« упита је у чуду Миле. »Зар ме више не волиш?«

»Волим, волим!« јецаше Катинка. »Али ти не могу бити никада жена — ти си другог а ја другог закона. Шта би свет рекао, па твој отац!«

»О, ти лудице једна, то нека те не буни! О томе сам свему ја већ промислио. Шта се мене тиче свет, а ја њега? Па зар су наше девојке што боље? Ја сам те одабрао те си миљеница срцу мом па те за сав свет не бих оставио. Истина, оцу још нисам говорио, али старац ме пази као очи у глави, па ми не ће воље кварити.«

»Не, не, то не може бити, не може бити!« плакаше Катинка

»Не говори тако!« говораше јој благо Миле. »Не растужуј ме. Само ради тебе патио сам се и саградио кућу. Утари сузу, па ми реци, да те водим дому своме.«

»Не могу рећи, не могу!«

»Онда ме не волиш.«

»Волим те,« говораше кроз плач Катинка, »али има неотклоњива препрека, која брани, да будемо муж и жена.«

»Каква препрека!?« зачуди се Миле.

Катинка се охрабри.

»Видим,« рече, »да се даље не да тајити и ја ти морам рећи истину, па кад чујеш, можеш ме убити, али ме женом назвати не можеш и не ћеш.«

»Говори!« мољаше Миле као у грозници.

»Ја сам — удата, а мој муж још живи.«

Милу се смрче пред очима. Погледа Катинку, заљуља се, попостоја и не рече ништа. За тим се окрене и, тешко уздахнувши, оде.

Катинку облише сузе. Никако их није могла задржати и целога дана квасиле су јој сузе бледо лице.

Миле отишао у крчму и код чивутина Јакова пио, цео дан пио. Мислио је, да ће пићем разагнати суморне мисли и тешке осећаје. Али што је више пио, то му је бивало теже. Касна ноћ истерала га је из крчме.

Звезде су на небу трептале, када је пролазио селом. Кад је дошао до општинске куће, стаде и замисли се. Борио се са мислима и осећајима. Неколико је пута хтео да пође даље, али увек би се зауставио, замислио и сам у себи нејасно мрмљао. Најзад осећаји превладаше и он скрену у двориште.

Катинка сеђаше у изби и плакаше горко. Милу се веома даде на жао.

»Катинка!« шапну јој тихо.

Она подиже главу и још јаче зајеца.

»Катинка, не плачи!« говораше јој он гласом, пуним утехе.

»Пусти ме, пусти да плачем. Утехе ми нико не може дати, па ме пусти да барем оплакујем своју црну судбину.«

»Катинка, не жалости се! И живот бих свој дао за тебе.«

Привину ју к себи те њена глава леже на његове груди.

»Катинка, хоћеш ли бити моја?«

»Хоћу, хоћу, хоћу!« шапташе она, гушећи се у сузама.

»Добро. Откажи службу па се пресели к мени.«

»Зар невенчана?« задрхта бедна жена.

»Нас је љубав венчала!« шапну јој Миле и притиште ју на своје груди.

Јован Добријевић

(Наставиће се)

ДНЕВНИК ЈЕДНЕ ЖЕНЕ

ОД ОКТАВА ФЕЉЕТА

III

28 маја

утрос сам добила од Сесиле писмо, које ми бављење у Луверсију приказује у новим бојама — мање тавним, но можда мање приамљивим за мене. — Ево га од речи до речи:

„У Луверсију 27 маја

„Слатка Шарлота, ти ћеш се ужаснути... то је била замка! — Ко ме човек да верује више?... Мој отац... моја тетка... обоје тако опште поштовани, живота до данас непрекорна, па да се обоје сложе у мрачној завери против слаба детета!

„Бејаше понедељник — у пет сахата после подне. — Стигнем на станицу (где, мимогред буди речено, има слепац, који у своју фрулицу свира Марсељеу — ја ти то велим за то, да се и ти за-

уставиш на тој станици, а не на оној другој); стигнем дакле на станицу и паднем тетци својој у загрљај: „Здраво, добра моја тетка!“ — „Добродошла, нећако моја!“ Попнемо се у кочије... Нисмо још проговориле ни четири речи а ја осетим да нешто није чисто... моја се тетка збунила, говори тајанствено, крије што хоће да каже... — Има гостију у двору... бојали се да ће ми бити дуго време док дочекам своју другарицу Шарлоту... „Еј, тетка, како можете мислити?...“ Скупило се мало друштанце, тако мојих година... две младе женице, рођаке покојном тетку, госпођа de Sauvès и госпођа de Chagres... „Захваљујем, слатка тетка!“ Па онда њихова два мужа... „Лепо, тетка!“ Па два брата тих госпођа, два млада човека, веома добро, особито добро... (Себи, збуњено): „Гле,

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

гле!“ — (На глас, равнодушно): „Одиста, тетка?“ — Па реци ми, нећако, јеси ли донела лепих тоалета? — Па обичне моје хаљине, тетка... нисам ни снила, да ћу код вас затећи гостију! — У твојим годинама, синко, треба помало мислити на све...“

„Схваћаш ли, Шарлота? Видиш ли како се заметла завера?“

„Најзад уђемо у двориште, ту има у средини басен, по њему се шећу лабудови а крај оgrade стоје госпође de Sauves и de Chagres са својим мужевима и са својом особитом браћом, занимљива породична група. Ја се јавим, поруменим, скочим с кола, загрлим госпође de Sauves и de Chagres па брже отрчим да се пресвучем, а за мнош одјек једнако понавља: — „Ала је красна!... ала је красна!... ала је красна!“

„Моје слутње, које се ванредно пробудиле од тога првога часа, само се појачале у вече, сутрадан и идућих дана. Немили дворaц моје тетке наједаред се преобразио: то је сад уживалиште, замађијана престоница, позориште за сјајне светковине и витешке турнире — са бајним мирисом неранџина цвета у кулисама. Јутром шетња пешке, прекодан кавалкада на коњима, у вече играња и загонетање. Што се мене тиче, мазе ме, пазе ме, обожавају ме. Што захтем, што зажелим, то се одмах разуме, погоди, испуни, пре по што и изразим. То ти је дирљива утакмица... Ја у потаји зажелим стручак камелија — ево га! — папагаја — ево папагаја! — позлаћен кавез, да га метнем у кавез — ево кавеза! — месец — ево месеца!“

„Ти видиш, Шарлота, како су прилике озбиљне... сад већ не сумњам: моја неверна тетка и кажњиви мој отац решили су, да ме удаду што брже. Има два претендента, између којих ми ваља бирати. Допусти, да ти их прикажем, — Госпође de Sauves и de Chagres имају дакле свака по једног брата, и та два млада човека, који су браћа од стрица, презивају се једнако — господa Ренеј и Анри de Valnesse. Ту је прилика да се сетим историских упоређења, у којима си се ти у манастиру одликовала (међу Карлом V и Фрањом I, на пример, сећаш ли се? — „Ако је један био вештији политичар, други је био честитији ратник“ и т. д.). Да на господу de Valnesse применим ту реторску процедуру, рећи ћу ти: ако је један смеђ, други је плав — ако један носи цвикер, други носи монокл — ако један пева сентименталне романсе, које ми натерују сузе на очи, други пева комичне шансонете, на које морам да се смејем; да оба двојица и пешке и на коњу изгледају једнако лепо; да су обојица добри играчи, угодни забављачи, савршено

образовани; обојица имају скоро исто имање и обојица, ако ћу да верујем неким те неким приликама, једнако су готови да то своје имање метну пред ноге невиној девојци, која ти пише ове ретке.

„Ти ћеш ми рећи: Па јеси ли изабрала. — Нисам, слатка, нисам изабрала. Обојица ми се допадају скоро једнако, а како се за обојицу не могу удати, то чекам моју паметну Шарлоту, да ми саветује и да ми каже којег да изаберем. Твој избор и твој Бог биће мој Бог! — Дођи дакле, слатка, без оклевања, јер све ово је стрешно, и ти разумеш, да то не би било човечно у такој ватри дуго оставити најбољу своју другарицу.

Cecilia de Stèle.

„Postscriptum. — За цело то време мој сиромат братић Роже, мрк и диваљ, једнако је у својој кули и само излази да се извезе по пољу у колима, у која упрегне неке бесне коње. Моја тетка вели, да их је навлаш изабрао и да хоће да себи дође главе... то је жалосно, је ли? — С Богом, слатка, дођи што пре!“

Ово ме је писмо здраво збунило. Сесила је за мене скоро сестра. Ма да смо нас две истих година, увек се дешавало те сам ја спрам ње осећала некако матерински. Велики догађај, што се спрема за њу, дирнуо ме је, обрадовао а и узнемирио. Волела бих те још како да буде сретна! Она то заслужује, мила моја Сесила! То вам је нарав тако погодљива, тако љубазна, тако искрена! Главе мало занесене, али срца здрава и чиста, вазда готова на пожртвовање, вазда спремна на кајање. У ње има, као што она често воли да каже, и анђела и ђавола, али нарочито анђела. Тај безазлени живахни и нежни створ, чини ми се, ваља више него све друге женске да буде добро удат, добро љубљен и добро чуван.

Такође се здраво плашим одговорности, коју ми намеће њено мило поверење. Ја сам и сувише млада, и сувише неискусна а да бих могла руководити избор, од којег ће зависити њена судбина. Но уложићу бар сву своју ревност и сву своју савест. Чини ми се да ћу бити за њу много строжија но што бих била за саму себе. Господa de Valnesse нека се само добро узму на ум: ево арханђела с пламеним мачем где куца на рајске двери.

IV

Луверси 6 јуна

Мој се сан испунио; овде има кула са севера... и баш у њој су мене сместили! — То је дивота!

Али пођимо редом. Приспеле смо ово после подне, моја мајка и ја. Силазећи из вагона, опазили смо пре свега слепца и његову фрулицу, за тим

госпођу de Louvercy и Сесилу у отворену ландачери, за тим два млада кавалира, који се на коњима устумарали по дворишту станице, гласом и рукама умирујући своје коње, које је писак локомотиве мало узнемирио. На Сесилин крадимичан поглед познала сам оба претендента и одмах сам радознано прегледала их од главе до пете, а њих двоје су према мени, као што ми се учинило, показали исту учтивост. Мој први утисак је био поспешан. То су две веселе, отворене физиогномије, које су cadre човека разуверити, ако о њима у напред што зло мисли; то су два лика честита света; срце се моје разгалило.

За тим смо појездили друмом, посред читава облака прашине, а с обе су нам стране јахали наши кавалири. С лева и са десна су нам дефиловале нормандске јабуке у румену цвету. Небо је било благо плаветно као опал. Сесила, у тоалети плаветне боје, сва се зажарила, стискивала ми руку, осмејкивала се на једну страну, осмејкивала се на другу страну, не би ли одржала равнотежу, и ми бејасмо сви срећни. Боже, како човек уме покаткад да се осећа срећан!

Госпођу de Louvercy нисам видела већ од више година амо. Ужасно се постарила. Коса јој је постала са свим бела, но, у осталом, врло је лепо заоквиривала њено лепо лице, на којем се огледали јади. Под очима је имала две модре боре, које су зацело сузе ископале. Веома мало говори о својим јадима. Слушала сам је како је путем причала мојој мајци, како ју је несрећно стање њена сина дуго одвраћало од свега другог на свету; али се морала сетити, да Сесила нема матере те да она такођер има дужности и спрам ње. Све је то било речено неким тоном крајње повучености, без намећања а са умиљатим смешењем, које је у срце дирало, јер му је темељ била неутешива туга. Кукавну жену мора човек у толико више жалити, што јој је син, као што кажу, био красан човек пре страшне несреће, која га је обогатила, унаказила и до пола му одузела човечји лик.

Наједаред звука точкова умуче по ледини и маховини; уђосмо у двориште, крај сенице, обивијене зеленилом, а за њом опазим фасаду дворца, елегантну и озбиљну, рекла бих, у стилу ренесансе. — Двориште је уједно и цветан врт; ено лабудова, што залепршаше крили, кад ми уђосмо; ено госпође de Sauves и de Chagres, које машу рупцима са веранде; ено њихових мужева, који бацају своје смотке а скинули шешире на њима машу. То је прави тријумф. — Млада та два пара милина је видети. Баш изгледају веома лепо.

За час је Сесила моју мајку и мене сместила у собе, које су нам биле намењене. Док сам ја скидала са себе прашину од пута, она ме грозничаво запита:

— Но... говори брже! Како ти се свиде на први поглед?

— На први поглед допадају ми се; веома крајни људи.

— Одиста? Де да те загрлим!... али који ти се боље допада... реци брже... плави или смеђи?... Ренеј или Анри?

— До сад ми се обојица допадају једнако... А теби, чедо моје?

— Зар ти нисам писала, да ћу чекати тебе па ћу тек онда видети, који ми се допада већма?... Ти ћеш ми рећи, који се теби најбоље допада, а ја ћу онда поћи за тога.

— Уверавам те, Сесила, да ме твоје поверење управо убија.

— Чуј, код ручка ћу те посадити међу њих двојицу... ти ћеш их проучавати, до дна ћеш их проучавати, чујеш ли?... Ја ћу ти рећи, шта желим да дознам — и у чему их мораш испитати најподробније — а после ручка ћеш ми положити рачун о резултату... Па, ја пре свега хоћу да знам, који је од њих двојице мени одан најистинитије и најчвршће; за тим — а ово је веома важно — који од њих двојице има најбољи карактер; па онда који је најинтелигентнији и најобразованији... јер ја хоћу мужа, који ће ми бити на дику; па онда у којег је душа најплеменитија и најмилостивија... ја веома држим до тих ситница, за тим који најволије путовати — видиш, и до тога ми је много стало... па онда који... Та немој се смејати, Шарлота, то је са свим озбиљна ствар!

— Ја се смејем, Сесила, што ти одиста и сувише тражиш за први мах... Најпосле ја ћу гледати... учинићу штогод узмогу.

Сесила ме онда остави са мојом собарицом и ја се станем спремати за ручак. Обучем веома просту тоалету, тоалету, каква се облачи за најинтимније друштво: боје тамне, пола исечена, у коси чипкаста марама, онако по шпанолски, над њом приденута румена ружа... не желим ником да се допаднем, а то је довољно.

Пре другога звона остаје ми још времена да видимо, камо су ме сместили. То превазилази моје наде. То вам је изба заробљене царске кћери, са старим зеленим тапетима, велика, мрачна, тајанствена, а прозори имају дубоке издупке као у каквој цркви. Не рекох ли да сам у правој кули; та је кула врло висок павиљон на четири чошка, изгледа феудална

а по датуму куд и камо старија него остали дво-
рац, којем она сачињава десно крило. Кула је та
специјално намењена да буде стан Рожеру de Lou-
vercy, који ту комотније може задовољити своје про-
хтеве за повученошћу и усамљеношћу. Пре неког
времена повукли су шта више ограду, маскирану
шипрајем, која служи тако рећи за границу међу
кулом и дворцем и која том кукавном младом чо-
веку дозвољава, да се са свим одели, кад му је во-
ља, а то му је воља свагда, кадгод у његове ма-
тере има страна света, јер он има ту жалосну ма-
нију те мисли, да је за сав свет, осим за своју ма-
тер, предмет гнушању и ужасавању. — Неколико
зграда, тек од скоро сазиданих, затварају њему за-
себно двориште, где су његове коњушнице и ложе
за псе и одакле он може излазити на поље. Тако
лепо може и отићи и доћи а да не прође кроз гла-
вно двориште.

Рожé станује при земљи а ми, моја мајка и ја,
смештене смо у првом боју; нама су, вели Сесила,
дали те собе, јер смо нас две у целом друштву нај-
мирније. У осталом смо ми у свези са дворцем, јер
у сваком боју има ходник, који онамо води, те мо-
жемо слободно општити а не морамо се сретати са
Рожером. Осим тога нас је Сесила упозорила на
то, да се он по који пут пење у други бој да ради
у својој књижници; али, додала је, ништа вам не
ће бити лакше, него се уклонити испред њега...
кукавца!... чућете његову штаку на степеницама!

У пркос тој напомени била сам се у потаји за-
верила, признајем, да ћу вребати а данас а сутра
прилику да погледим тога ружнога Рожера; радо-
зналост се моја задовољила још тога часа, шта ви-
ше била је кажњена, јер симпатично моје саучешће
према тој грдној несрећи имало је доста муке да
се одржи после онога, што сам видела, а нарочито
после онога, што сам чула. Прозор моје облачи-
нице отвара се на малено двориште, где су засебне
коњушнице Рожерове. Ја сам баш придевала ру-
мену ружу у косу, кад наједаред цело двориште
зајеча од топота, лавеза, вике, нестрпљивих узвика
и, морам рећи, страшне псовке. Ја лагано уклоним
завесу па опазим два голема пса како скачу под
воздрве коњу, који се сав беше обукао у зној
и белу пену; опазим за тим кочије и у њима Ро-
жера, кога веома лако познах по богаљастим му ру-
кама и ногама; што се тиче лица, нисам ништа мо-
гла да видим, до ли два дугачка плава брка — обе-
сили се онако по татарски. Роже је управо бесно
дозивао слуге, који му се без сумње нису надали
тако рано те су сад трчали као без душе. Он их
је поздравио новом бујицом погрда, док су му они

помагали да се сиђе с кочија. Ја брзо превучем за-
весу те га нисам више видела. Била сам се некако
сва растужила. Колико му је голема била несрећа,
толико је овај приказ био канда кадар изагнати из
мене свако саучешће. — Мој суседе, не ћемо нас
двоје ни у чему бити суседи!

Најзад ево нас код ручка. Сесила ме, према
свом распореду, посадила међу два млада супарни-
ка. С десне ми је дакле стране седео смеђи de Val-
nesse, с леве плави de Valnesse, а мени се учинило,
мимогред буди речено, да је тај аранжман прилично
сневеселио госпођу de Louvercy. Сесила је села
преко од нас, како би боље могла пазити на моја
посматрања. До ње је седео попа, који се осмелио
те једнако засмејавао Сесилу, кад узме чашу да пије.
А она се одиста смејала од свег срца а мене је
очима бадрила, да не заборавим на своју дужност.
Очевидно мисли, да сам ја ту некако мекана. А у
истину сам наишла на непредвиђене тешкоће: го-
спода de Valnesse учтиви су веома, и један и дру-
ги, али некако се не подвргавају мом суду: једва
ми одговарају; нешто им смета. Гледају у мене не-
како немирно, некако као да се чуде нечему; као
да им се не свиди румена ружа, што је у мојој
коси. — Не ће бити да је то, слатка моја господо!

Тек што изађосмо из трапезарије, повуче ме Се-
сила у страну:

— Но, шта си открила?

— Открила сам то, да су плашљиви... и то
је већ нешто.

— Плашљиви!... повиче Сесила, јер им ти не
улеваш доста поверења... Треба их охрабрити...
ако хоћеш да се припитоме и да буду искрени!

То ми се учинило да има смисла. Ја сам их са
свим благо охрабрила и одиста, при ужини, видела
сам како се мало по мало припитомљавају. Обојица
су ми певали, обојица су неколико пута са мном
заиграли и после сваке игре сам и једног и другог
задржала за часак крај себе, да уживам у њихову
разговору. За то време је Сесила блудила по дво-
рани, некако као да не зна како да се нађе; час се
без разлога зацени од смеја, час опет стане жестоко
превртати ноте по гласовиру. Наједаред је нестале
а ја, после неколико минута, бојећи се, да јој је
позлило, одем да је потражим.

Затекнем је у великом дворишту где хода по
сумраку; нагло је корачала, као кад се ко после
хладна купања хоће мало да загреје. Пођем до ње;
но она се учини као да ме не види те настави
шетњу, окренувши мени леђа. — Ја је викнем:

— Сесила!

— Шта је?

— Теби нешто није право?

— Боже сачувај!

— Та шта се, молим те, десило?

— Ништа!

Ја јој погледам у лице а она ће наједаред:

— Али не... ништа!... бар ништа, што не бих

била предвидела, да сам мало мање простодушна!...

Од како си ти амо дошла... са твојом богињском

фигуром... јасно је било, да ћу ја страдати!...

Еј Боже, та то није твоја кривица, што си таква,

каква си... ја ти ништа не пребацујем... то

јест... извини! Не би баш морала бити тако кокетна...

кад је девојка тако лепа као ти па кад

се упне те буде кокетна... онда, с Богом!... ту

онда нема вајде!

— Одиста, Сесила, ја не знам, да ли да се сме-

јем или да се љутим... Шта то значи? Шта? ти

ме молиш и преклињеш да проучим та два млада

човека...

— Е, али ти их проучаваш сувише, та два млада

човека... а и они тебе проучавају сувише!

— Па шта?... хоћеш ли да се повучем?

Она ме узме за руку.

— Не, не ћу!

За тим, мало поћутавши, настави нежно:

— Је ли да сам ја будала?

Наслонила главу на моје раме па бризнула у плач.

Ја сам је тешила, као што се теше деца а она живо и нежно, како већ она уме, наједаред кликне:

— Слушај... имам дивну идеју... ти ћеш избрати онога, који ти се боље допадне па ћеш поћи за њега, а ја ћу поћи за оног другог... Бићемо јетрве, мал те не сестре, та то ће бити дивно! У осталом и право је да ти бираш пре мене, ти у сваком погледу више вредиш него ја! То је са свим право... са свим право!

— Чедо моје, ти си најбоље мало чељаде на свету; али ја не примам твога предлога... а буди уверена о овом: господа de Valnesse нису и не могу за мене бити ништа друго, до претенденти на твоју руку: то им у мојим очима даје карактер апсолутно свет, и забрањује ми сваку личну претензију — која би мени изгледала као голема повреда деликатесе и пријатељства. — Верујеш ли ми? Јеси ли се разуверила?

— Верујем ти и обожавам те!... Хајде, настави своје проучавање!

Врагисмо се у дворану, где сам ја наставила своје проучавање, али много умереније, јер ревност има своје опасности.

... Старо звоно откуцава... да дивне мађије у ноћи и у шумама!

— Боже, већ два сахата по по ноћи!

Зар те није стид, госпођице?

(Наставиће се)

П О У К А

ПРАДОМОВИНА СРБА

П р и с т у п

У историји српскога народа имаде много мјеста, која су врло тамна. То долази отуда, што коначно није ријешено питање о прадомовини Срба. Кад науци пође за руком, да ово питање ријешити како ваља, онда ће из наше историје нестати многе таме и бићемо одомаћенији у рођеној својој кући.

О прадомовини Срба много се писало и препирало и ствар још до данас није сасвијем расправљена. Највећи метеж у томе погледу проузроковао је цар-писац Константин Порфирогенит, који у своме дјелу „de administrando imperii“ прича, да су Срби у данашњу своју постојбину дошли из земаља с ону страну Карпата, из такозване Бијеле Србије или Бојке. Константин није ни имао на уму, да пише истинско историјско дјело, него је своје дјело намјенио своме сину и наследнику, да овај упозна изоколне

народе. С тога имађаше оно нарочиту политичну тенденцију, према којој је врло смишљено измислио сеобу Срба, како је у прилог византијскоме царству.

За Константином повела се и модерна историја, измишљајући свакојаке ипотезе, када су се и како су се доселили и досељивали Срби на балканско полуострво. А да се имају ће смјестити, вели се, да је нестало Ипиро-Трачана, који су овђе од искона живили, да су на ријетко разасути живили на балканскоме полуострву, да су их Словени морали потискивати и уништавати прије но што су се могли настанити у новој постојбини. Тако су Словени заузели цело балканско полуострво а Ипиро-Трачани и Келти, што их је још било, повукоше се у брда. Све је то врло лијепо смишљено, али није ничим доказано и за праву, истинску науку не има никакове вриједности. Скрајње је дакле вријеме, да се прича-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ње о сеоби Срба сасвијем забаци, као да га није ни било, и не треба жалити, као што жали Рачки (Rad LI, 163), што је много теже или скоро никакo не могуће наћи врело Константинову извјештају о првијем почецима српске повијести, о досељењу Срба у римску Далмацију, јер како може бити врела, кад није било ни сеобе. Зар толики савремени грчки и латински писци не би знали за сеобу Словена, па да је запишу, да су се Словени заиста доселили и заузели највећи дио балканскога полуострва, па макар то сељење бивало и полагаано.

Некои словенски писци и историчари, као што су: Dolei, Severini, Appendini, Раић, Катанчић, Kleczewski, Bogusz-Sestrencevicz, Czajkowski, Lelewel, Шафарик (у дјелу „Über die Abkunft der Slaven“), мислили су и доказивали су, да Готи, Сармати, Скити, Гети, Трачани, Илири, итд. нијесу били ништа друго до Словени. Ну модерна историја није хтјела да уважи њихове разлоге, јер не ће да зна за аутохтонију Словена.

Све такове словенске историчаре наткрилио је славни Словак Фрањо В. Сасинек. Он се дао сав у посао, да докаже, да Словени у земљама, у којима и дан дањи живе, нијесу историјски досељеници него да су преисторијски прасједиоци. Доказе његове за словенство исконскијех Илиро-Трачана, које је изнио у многијем расправама, сакупио сам у ове чланке.

Па чиме доказује Сасинек, да су Илиро-Трачани били Словени? Одмах ћу казати. Јелински и римски писци, који су све туђе народе називали „варварима“, нијесу тима народима поклањали толико пажње, да би писали потпуну њихову историју. Записали су тек неколико биљежака, од којих се, ма да су на све стране разбацане, даде склопити, цјелина истина не овакова, какву бисмо жељели, али свакако таква да можемо, само ако хоћемо, чисто и бистро судити о тијем народима.

Познато је, да су римски и јелински писци називали разна словенска племена мање њиховима народним именима (Neuroi, Βορδύροι, Serbi) а више именима, која су сами сковали т. ј. називали су их по сједишту (Quadi, Marcomani, Rugii, Briges, Bessi, Coralli, итд.), по ношњи (Sarmatae, Scythae, итд.) и по занимању (Venetae, Getae, Dardani, итд.). Јер ни у једнога старога писца не има данашњијех имена словенскијех народа, осим имена Срби у Птолемеја и Плинија. Модерна историја одрјешито вели: То нијесу били Словени.

Ако стари писци и не знаћаху за опште име Словена ни за посебна имена словенскијех племена, или их нијесу записали, или их можда још није ни било, записали су они многе обичаје и уредбе њихо-

ве, које јасно свједоче, да су били Словени. Многи су обичаји током неколико тисућеља сасвијем нестали, многи се прометнули услед дотицаја са другијем народима а и сами од себе, што је врло појмљиво, али су многи и из толике древности сачували се и до дана данашњега.

Језик је главно обиљежје једнога народа. О језику старијех Илиро-Трачана нијесу стари писци оставили никаквијех биљежака. Записали су само гола имена брда, ријека, мјеста и племена. Данас се наиме узимље, да су Илиро-Трачани засебно индоевропско племе, историји ни не пада на памет, да имена ова држи за имена словенскога поријекла, него их тражи у арбанаскоме језику или најпросто каже, да су Словени, када су се овамо доселили и сазнали за римска имена градова итд. прекројили их према своје језику. Па ни поносна филологија словенска не ће да будè јемац, да је барем већина тијех имена потекла из словенскога извора, шта више свакога, ко то доказује, иронично исмијава. Истина нијесу сва имена таква, да би се на први поглед виђело словенско поријекло њихово, али ако се сјетимо, што вели Страбон (Vereor autem explicandis nominibus ne iniucunda reddatur ipsa rescriptio... Alotriges ceterique deterioris et deformioris apellationis homines) и Помпоније Мела (Quorum nomina vix est eloqui ore Romano), не ћемо се чудити, што су та имена често пута веома незграпна и неразумљива. Шафарик је разјаснио коријен многијема од тијех имена, па се ни њему не поклања онолика вјера, колику заслужује.

Ето на основу историјских чињеница, обичаја, етнографскијех и географскијех имена доказује Сасинек словенство исконскијех Илиро-Трачана.

Сасинеку је била главна задаћа, да докаже старосједилаштво Словена на балканском полуострву а није се упуштао у питање, који су то Словени. Прије неколико деценија није се ни дало о том писати са научном тачношћу, која би потпуно одговарала стању ствари, као што се то данас може. Наши књижевници и научници дали су у томе послу лијевијех података. Од свијех књига, које се тичу тога посла књига Спиридијона Гопчевића „Macedonien und Alt-Serbien“ најважнија је; она је од огромне важности за ово питање. Њоме сам се послужио у овој својој радњи и држим да ми је пошло за руком доказати, да су Сасинекови исконски Словени на балканскоме полуострву прави правцати Срби.

I Срби у Тракији и Македонији

Најстарији писци налазе на балканскоме полуострву Трачане, које дијеле на два главна племена:

Пире на западу и Трачане на истоку. Осим тога називају Трачанима специјално обитаваоце између Балкана и Трачкога (Јегејскога) Мора, у које рачунају и Македоњане.

Кога су и каква су рода и племена били Трачани, не кажу нам стари писци. Данас се држи, да су засебно индоевропско племе. Али биљешке, које о њима доносе стари писци, нијесу у прилог томе тврђењу, шта више свједоче, да су Трачани били Словени.

Тако налазимо, да су обичаји и живот древнијех Трачана истовјетни са обичајем и животом Словена. Они су поштовали Бога Sabadosa, Sabariosa (Dionysios). Римљани наиме то име преводe са Liber (слободан), значи, да је словенскога поријекла. Обожаваоци су и богињу Bendis, Vendis (Artemis), коју су називали и Kotys, Kolytto, без сумње Kotě, Коџица (мачка, која је и представљала а и жртвована јој).

Продот (IV, 4 — 6) приповиједа, да Трачани не чувају дјевојака, него допуштају да се друже с мушкарцима, с којима им је воља. Али жене чувају веома и купују их од родитеља за велике новце.*) Када се ко роди, сједу рођаци око њега, те стану јадиковати, колико му је невоља подијети, а кад ко умре, закопају га, уз шалу и радост спомињући, коликијех се невоља избавио и што је у потпуноме блаженству. Кад ко умре, стану се жене препирати а пријатељи се њихови живо старају, коју је од њих муж највећма љубио. Ону, која добије ту част те се одабере, стану благосиљати људи и жене, а најближи рођак закоље је над гробом и закопа заједно с мужем.***) Тако исто говори о њима римски географ Помпоније Мела.

Страбон вели, да се Трачани тетовирају, а то је био обичај у свијех Словена у древно доба, а сачувао се у неколико све до дана данашњег. На рукама многијех католика „ходочасника“ види се пушчанијем прахом исписано „име Исусово или Маријино“ а околo њега почетна слова имена ходочасникова. — Римски историчар Ливије свједочи, да су имали жупане и саборе.***)

*) Уцјена дјевојака била је у обичају код Срба све до дана данашњег а и данас постоји, само под другијем видом. „Обично су укућани уцјенивали своју цуру при удаји од 500 до 5000 гроша. Чим је љешна била цура, тим је и уцјена већа. Ну год. 1873 кнез пењске нахије Михаило искупи скуп и реше, да за девојку нико не може тражити више од 500 гроша“. Срећковић у Летопису Матице Српске. К 132 с. 32.

**) Жене су прекраћивале обично после смрти мужевље живот свој, јер нијесу могле без својих мужева живјети. Мацјејевски-Кретић, Историја славенских права. Стр. 75.

****) Cotys, Thrax, Odrisarum rex. Liv. XLII, 29. — Populum Romanum meminisse amicitiae, quae cum Cote maiorigisque eius et gente Thracum fuisset. Liv. XLV, 42.

Нијесу ли то обичаји и уредбе, којима одговарају обичаји и уредбе Словена? А кад Теофилакт, писац VII стољећа, Гете, једно племе Трачана, изрично назива Словенима (Getae, seu quod item est, Slavini), близу је памети, да су и Трачани били Словени. У томе нас најјаче утврђује топографија древне Тракије и Македоније и животопис св. Димитрија.

Једно племе Трачана звао се Brigi, Bregi; дошло је по свој прилици из Фригије, јер Страбон вели: Phrygi et Briges et Breges iidem sunt. Ако су исти који и Плинијеви Brysae (Брези), наставали су између Месте и Марице а именом својим значе народ, који обитава на бреговима мора — дакле Брежани.

Класични писци записали су много топографскијех имена, која без сумње имају словенски коријен, као што су имена племена: Coralli (Норали, Горштаци), Dolonci (Дољани), Moriseni (Nemorei, Приморци), Taulanti (Дољани); — имена гора: Borea, Bora, Ismarus, Sithon; — имена градова: Agora, Astraeus (оштри), Bilazora, Brygion, Kabyla, Deberus, Doliche, Gazorus, Norma, Mecyberna, Myeza, Perna, Sana, Savadia, Serdica, итд.; — имена ријека: Agrinanes, Leucos, Nessus, Panissa, Sagaris, Strymon, Tzurulus, итд.

Познији су писци записали више таковијех имена и земљу од Балкана до Сињег Мора изрично називају Selavinia.

Шафарик је пронашао, да су и ова имена словенскога поријекла: у Тракији: Arzos, Рашка; Bepnica, предјел Бањско; Debre, Дебра; Dolonci(ae), Дољани; German, Чрмен; Samaika, Самоков; Traxus, Трева; Zdebrin; Zernae, Zirinae, Zirinia, Црнец. У Македонији: Cavetza, Кавица, суточица Брегалнице; Melichiza, Малешево; Nestus, Места.

Поводећи се за модерном историјом, коју су скривали понајвише Нијемци, ти велики пријатељи словенски, данас се на сва уста говори, да су стари Трачани били огранак иранске гране и према томе нијесу могли бити Словени, нити су словенскога поријекла она народна трачка географска имена, која су записали стари писци. Ми, који вјерујемо, да су Трачани Словени, вјерујемо, да су и имена та словенскога поријекла, макар што знамо, да су се друкчије изговарала у старо доба, но што се данас изговарају, и да су многа од тијех имена стари писци криво записали а многи њихови преписивачи нагрдили.*) Славни Шафарик намучио се истина

*) Напоменуо сам већ, да стари писци нијесу тачно записивали народнијех топографскијех имена просто с тога, што су била тешка за њихов изговор. Што се догађало у

много, доказујући да су та имена словенскога поријекла, али је успио. Ево за примјер, како он доказује словенско поријекло имену ријека Arzos (Рашка) и Strumon (Струма). Arzos (ријека у Тракији 456 пр. Хр.) Herod., T. Peut., Itin. Anton., Acta s. Alex.; данас Рашка. Од словенскога коријена Р'БС, r's, ономатопеетскога имена за ток и шуштање воде, потјече непрегледна множина словенскијех имена ријека и вароши; испореди Ras, Rasa, Rasenica, Rasina, Rasinica, Raška, Rāsa, Resa, Rjasno, Resnik, Resica, Resata, Risno, Ros, R's, Rosa, Rusa, Rusava, Ruseka, Rāzaný, Rešov, Р'ШАВА у онђе; Oršava, Orša, Oršica, Oršik и друге ријеке и вароши у Русији, Литавској, Пољској, Чешкој, Словачкој, Србији, Бугарској, итд. — Strumon (ријека и варош у Македонији 456 пр. Хр.) Herod., Thuk., Skyl., Skym., Liv., Strabo, Mela, Plin., Ptol. и други; негда Strumen, данас Struma; испореди Struma ријека у Германији, Strumien ријека и варош у Минској, Strumica, Strumešnica и друге ријеке и вароши у Македонији и другђе: испореди strumien, пољски врело, што је ближе Strimon-у него Strom, јер у—и.

Боже! Чијега су поријекла иста ова имена по Пољској, Руској, итд. ће није било древнијех Трачана са балканскога полуострва?

У животу св. Димитрија († 529) називају се домаћи народи Македоније: Drogobitae, Sagodati, Belegezeti, Baeniti, Berziti већ уобичајенијем именом Словена,* који су први правили барке од једнога јединца тога трупца. Јер такве барке карактеришу Словене, које су само они од искона правили; отуда слиједи да су трачки и македонски Словени потомци пражитеља трачкијех. И његод историја знаде за Словене, свађе онђе налази и овакове барке, шта више данас се ископавају и онђе, ће је одавна нестало Словена (у Швицарској). Јелини су их називали тако древно доба, то се догађа и у наше просвећено XIX столеће. Чувени путник, Нијемац др. Хајнрих Барт, пропутовао је 1862 год. неке предјеле Македоније и Старе Србије, па је чисто српска имена сасвијем нагрдио. Навешћу по Гоччевићу (стр. 50 и 51 српски превод) неколико имена: Марко Kōli (Марко Краљевић), Oreovitsa (Ораховица), Sfeti Treska-Bogarithsa и Treska-Etsi-Bogaroī (Света Богородица-Трескавец), Ratitsa (Ракитец), Urasnitsa (Враштица), Ninova (Иново), Gedina (Дедино), Strumia и Strumnitsa (Струмица), Oruscha (Скоруша), Wisheren (Бисренци), итд. Ко би рекао, да су то чисто српска имена? Данашња словенска филологија била би прва, која би то занијекала, кад би, рецимо, путни извјештај Бартов припадао времену Страбонovu и наружила би свакога, ко би се усудио рећи, да је записивао чисто српска имена.

*) Sclavenorum gens numero infinito ex Drogobitis (Драговићи), Sagodatis, Belegeretis (Велегостићи), Baenitis, Berzitis (Брајаци), reliquisque, quae primum uno ex ligno naves praeparare diciderant.

вали словенском ријечи *καράβος, καράβια*, koráb, korábek, кораблица. А да се Дрогобити, Сагодати, Белегезети, Бенити и Берзити у животу св. Димитрија изрично не називљу Словенима, не би се данас рекло, да су Словени, него да су несловенски народи, којијех је једноставно нестало. Живот св. Димитрија не приказује их као досељенике, него као домаће народе, који су имали своје кнежеве византијскоме цару потчињене и своју народну управу, која им је остављена још онда, када су их покорили Римљани.*)

Из свега овога слиједи, да треба заборавити теорију о сеоби Словена на балканско полуострво. Модерна историја сашла је са научнога пута свога и изгубила је сву научну озбиљност. Она иронично вели, да је Трачана тако нестало, да им се једва знаде за име. Говорећи то, презире она старију своју другу, која о томе не говори ни ријечи. За Бога, како је могло тако нечујно нестати Трачана, за које Иродот вели, да су највећи народ послјије Инда, да сувремени писци не би о томе ништа знали и нама казали. Трачане, јер су несложни били, покорили су Јелини и Римљани, али не за то да их искоријене, него да им служе. Шта више цареви Елијус Като, Константин и Клаудије насељују у Тракију и Македонију прекодунавске Гете и Сармате, сроднике Трачана, ле с тога, да појачају становништво своје царевине. Историја разликује Трачане од њиховијех господара Јелина и Римљана. Они су били под врховнијем господством византијскијех царева а у корди су их држали чврсти градови, који су подигнути били у срцу њихове земље**) или на обалама мора и у којима је била царска војничка посада.

Римљани су старосједиоцима остављали слободну самоуправу. Као што свагда бива, тако су и тада поједине одличније породице па и читава мјеста почела примати латински језик и обичаје а с њима мало по мало узеше и уређење римских муниципија. Модерна је историја свакако на криву путу, кад каже, да су исконски Илиро-Трачани листом поромањени. Римљани су ратовали жестоке ратове, док су својој власти покорили цело балканско полуострво. Па и онда је римска власт имала с балканским народима крвава посла баш с тога, што балкански народи нијесу били вољни подносити туђинскога тешкога господства. Ако су сада појединци па и читаве области примале латински језик и римске

*) Evocatis ex tota provincia principibus (жупани) conventum habuit. Livius XLV. 29.

**) Quid sibi volunt in mediis barbarorum regionibus Graecae urbes. Seneca I. 106.

обичаје и уредбе, може ли се узети, да се и таким одношајима сав народ једнодушно пороманио. Римски утицај био је најјачи у сјеверном приморју Сињег Мора, које су Римљани најприје покорили (г. 167), па управо ту гледасмо најјачу борбу између туђинске латинштине и народне свијести.

И јелинштина имала је од искона велик утицај на народ балканскога полуострва и у политичном, и у друштвеном и у црквеном погледу, па ипак је огромна већина народа одржала своју народну само својност. Турци су у средњем вијеку брже покори-

(Наставиће се)

КЊИЖЕВНОСТ

V A C I L L U S E R O T I C U S

(Наставак)

б) Други, не мање распрострањен а не мање неоснован тип јесте тип туберкулозне љубави. Тај се тип појављује у безбројним записницима, дневницима, изданим после смрти. Споменућемо само од наших првих романа један и то: »Без оца и мајке« од Пере Радловића (»Јавор« 1875 год.). У одломцима се ту прича, како су обоје били здрави, лепо, заљубљени... Сад ил' нису имали смелости да се изјасне, или нису имали прилике за то. Он је још ђак. Њени родитељи је дају другом. Ал' он и она не могу да се прежале, уздишу, плачу, пишу стихове и записнике, вену, пљују крв, пропадају, умиру. Овде се случајно она преуда, он не умире, но гине у боју за ослобођење. Но кад би се више прича узело, и испоредило, нашла би се једна основа. Обично су то несвршене јуристе, писари, учитељице у местима за божји леђи, удовице, које вену за мужем, калуђери. Све то морају бити приче особито суморне, дирљиви романи, са пуно уздасаја и мушких и женских суза, приче јади-ковке. А бива и мало друкчије. Он је добар, она невера; он се пролола, суши и гине. И та проклета сушица, којој лекари не знају лека, ето могла би се лепо љубављу излечити, а овако прати баш највише љубавнике у хладни гроб...

Јесу ли те приче прво у нас поникле? Здрава и једра наша народна појезија нема таквих прича ни песама. Њу провејава здрав, једар и снажан дух живота, дух млада, сна-

ли балканске народе (1396 — 1463) и грозно су поступали с њима, па их опет нијесу потурчили.

Доцније, кад се божем Словени доселили на балканско полуострво, почело је, вели се, пословењи-вање поромањенијех Трачана. То је опет парадоксон, јер је познато, да Словени имају врло слабу асимилацијону снагу, па усљед тога не могаху нити могу у Словене претворити својих суседа. А да је имају онако силну, какову имају Нијемци и Румуни, та пословенили би читаву Европу!

С. Кончар

жна, за живот подобна народа. Имамо причу, где болест утиче на развој љубави и чини несрећу, али случајно и уз то грандијозно, у Максиму Црнојевићу. То је шаблона са запада, последица перијода јадоморног певања. Можда је у санскриту и индијском свету и могла забавити, као и у доба немачке романтике, машту читалаца, ал' данас, где Кох и други истражују етијологије болести савршенијим средствима, више јој места нема. Можда је и дивота одјекивала у добу немачке романтике, кад су први људи и песници свога доба певали јадомору и бежали од људи у сити и рогоз, да се исплачу у дебеле књиге песама над несрећом људском. Шамисо је бар том приликом, гледајући много у молуске, и привредио науци, јер је први пронашао хермафродитизам у тих ситних створова; али Ленау је дошао до луднице. У нас, у здравом роду, не треба да се лепо та прича, но је треба требити као губу из торине, ако хоћемо да имамо духом здрав подмладак и да нам се лепа књижевност пише и развија и за зрелији слој друштва и према укусу свесније класе.

А смета ли нама тај начин причања? Ја тврдим да смета. Прво, што та неоснована маштанија запрема места здравијем елементу у књижевности и ствара сањалице и незналице, а друго, што у народ не може да продре право и здраво мишљење о постанку те несретне болести, од које се треба чувати унапред још више но од колере с тога, што затире не само

онога, у ком се залеже, но чак и треће колена. А рекох, да лепој књижевности можемо приписати велик утецај на мишљење и осећање народа, како у буђењу родољубне свести, тако и у другим питањима науке и живота. А ако у се уврежи то уверење, да љубав може проузроковати ту болест, губи се мерило за здраву и нездраву породицу, губи се главни принцип при љубавном одабирању. А знамо по Дарвину, да је добар избор само пут и начин за усавршавање врсте

Ми с тим морамо једном бити на чисто. По узору Руса и Француза ево и наша браћа Хрвати у својој лепој књижевности почеше популаризирати новије стечевине медицинских наука и народ свој о том обавештавати. Не ћемо да репродукујемо Ђалскога приче: »Radmilovića«, где аналише спиритуализам и хипнозу, или причу »Мој пријатељ Др. Н.«, где износи опасности лечничког позива. Али ћемо изнети више што из једне од »Bednih priča« његових из приче »За што?«, јер она баш засеца амо. Ту нам прича даровити писац, како драга за драганом вене. Али за што? Заволела га је и похитала да га двори. Дворила га је, хранила га је, јела с њим и бдила по читаве ноћи; удисала атмосферу око њега, пуну бацила, јела с једног тањира и наскоро

после смрти његове легла с њим у хладни гроб. Из овог кратког мога излагања, ви, који сте викли, да уздишете само за месецом и звезданом, помислићете: та то је прозајично скроз и сухопарно! Но прочитајте ту красну пртицу и видећете, да озбиљна наука није обешчастила кичицу правога уметника, није му одузела нимбус п снички. И ја мислим, да је та »бедна прича« »За што?« баш за то преведена на све словенске па и на француски језик, јер је на темељу реалне науке подигнута. А што је на основаном научном темељу сазидано, то је здраво, једно и трајно. Ко нам је још приказао у причи пренашање туберкулозе у браку, што у животу међутим често бива? А није ли од користи при склапању брака узети на око тај моменат?

Што се већег задатка лаћамо да решимо друштвене проблеме, треба све веће научне студије, а не олако расправљати о узроцима и последицама. У питању болести наука је данас дубље заронила и има она одсудну реч. А њена је реч то, да сама туга није у стању у здравом телу сушицу произвести, до ли ето на горе наведени начин. А зар је то свеједно, овако или онако приказати? Ми мислимо, да није и да се у данашње доба то мора јасно истаћи.

Др. П. Ј. Равин

(Наставиће се)

КЊИЖЕВНА ПОЛЕМИКА

ЈОШ ЈЕДНУ И ПОСЛЕДЉУ О ТОДОРУ БОСНИЉУ И О ОДБРАНИ СЕНТОМАША

Чланком г. А. Ђукића у 28 броју »Стражилова« постаје Боснићево питање озбиљно. Пита се: ко има право?

Нек ми је овим дозвољено, да наведем своје разлоге и да дам своје убеђењу израза, да је први нападај на Сентомаш год. 1848 безусловно и без сваке сумње одбио као заповедник те позиције ц. кр. стражмештар и народни капетан Тодор Боснић.

Ево мојих доказа:

1) Кад сам ја био, као што рекох у свом последњем чланку у »Стражилову« од 10 јула, у Чуругу код Стевана Сурдучког, он ми причаше, како је јуришем Фелдварац отео и водио ме је на бојиште те сам још видео неколико несхрањених лешина. *Он ми онда не рече ни речице да је бранио Сентомаш*, а јамачно би што казао, да је био у Сентомашу и да га је бранио. И ја бих то савесно у

својој књизи о рату навео био, као год што сам његов нападај и отмицу Фелдварца утубио и навео. Читалац је можда могао видети из моје књиге и из мојих чланака о нашем ратовању, да сам се трудио и да сам савесно сваког мог друга и најмању заслугу и јунаштво споменуо, па чак и заслугу оних, који су мени били онда и данас још највећи душмани.

2) Пера Бига вели.

3) Тодор Боснић сам вели писмено, да је он, Боснић, први непријатељски нападај на Сентомаш дочекао и сузбио.

4) Књига од Новака Голубскога вели то исто; и

5) ц. кр. стражмештар Тодор Боснић је одликован златном колајном за храброст за ону одбрану Сентомаша.

Где је сад право, правда и истина?

КОВЧЕЖИЋ

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ

Српска Краљевска Академија. Глас XLIII. *Свет. Н. Вуловић. Белешке о Архиепископу Никодиму* од — — У Београду, штампано у краљ. српској државној штампарији 1894. Цена 0-50 динара. — Сваки па и најмањи приложак ка објашњењу наших књижевних старина добро нам је дошао, а особито још у ово време, кад се опажа неки немар сирам старих споменика наших. Дела наших књижевника XIII, XIV и XV века (поглавито бијографије) критички су издана трудом наших најбољих књижевника, па је скоро на томе и остало. Оно се до душе покушало, да се та дела оцене по њиховој литерарној и историјској вредности, по све те радње мање више не почивају на дубљој студији; све, што се о њима рекло, мање више је опште, а у специјалности се није упуштало. Један од главних недостатака је тај, што се споменници ти не изучавају упоредо са производима те врсте литературе у византијској књижевности. Тим путем би нам много тамно место постало јасно и разумљиво. Писац расправе, коју хоћемо да прикажемо, издао је већ пре неколико година своју студију о бијографијама српским XIII века, па и ако његовој расправи имамо на многим чему да захвалимо, то ипак и она пати од онога, на што смо горе указали. Писац горње расправе врло је добро учинио, што се ограничио на натпис „Белешке о Архиепископу Никодиму“, јер о Никодиму као књижевнику XIV века није све казано и расветљено, као што би се могло учинити. Своју расправу поделио је писац на пет одељака. У првом одељку говори о животу и раду Никодимову. Говорећи о преводу типика св. Саве Јерусалимског прелази Вуловић на посланицу Никодимову од г. 1322, „којом утврђује права, која је још св. Сава дао ћелији карејској“. Занимљиво је, да су у тој посланици сва она места, где се говори о младости Савиној, о његову покалуђењу у Св. Гори и још друге ствари узете из Теодосија, што је нов доказ Вуловићевој ранијој тврдњи, да је Теодосије врло рано истиснуо Доментијаново дело. У другом одељку расправља писац, да ли је превод јерусалимскога типика по рукопису народне библиотеке београдске аутограф Никодимов — као што је Даничић држао — или не. Вуловић држи да јесте. Разлози, којима подупире своју тврдњу, јаки су. У овом одељку даље интересна је белешка Вуловићева, у којој тврди, да је Бошковић у делу „Писма о књижевности српској и хрватској“ целу партију о старој српској књижевности израдио по његовим (Вуловићевим) лекцијама на Вел. Школи. У трећем одељку износи доказе за она дата, која је он одредио. У четвртном износи две повеље Милутинове, у којима се спомиње Никодим. По њему су оне лажне

и доцнијега постања. Да ли се тако што може мислити за знамениту Милутинову повељу Хиландару, у којој је његова аутобиографија? Изгледа чудно, да владалац у једној знатној повељи излаже своју владавину, док међу тим у много знатнијима то не чини, но за то се не може рећи да је она фалсификат. Писац је требао дотичну повељу поредити са Милутиновом бијографијом у Данила, па тек онда да је изрекао свој суд. Може бити да је он то учинио, па ће резултат тога да изнесе у својој другој расправи, на којој — како чујемо — ради већ од дужег времена. Но свакако је требао то овде учинити, ма само у главним потевима. У петом одељку одређује писац шта има у Никодимову типичу што није Никодимово. Држи да сви они радови у аутографу Никодимову о српским светитељима не потичу од њега. И у овом је одељку требао поређењем показати, да је петроградски типик препис са Никодимова типика, те да према томе пада у XIV а не, као што Јагић држи, у XIII век. Самим речима не можемо веровати. Па и поред свих ових недостатака добро ће доћи ово делце потоњем испитивачу Никодимове радње, оно ће му у многим чему послужити као путовођа.

Мол.

Р.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ

— По смрти ћерке Вука Ст. Караџића Мине Вукомановићке нашло се у њеној оставини много Вукових дела, која до сад нису штампана. Има допуна за речник, читава свеска народних песама, Вукова аутобиографија, историја Србије у почетку овог века, Вуков одговор Никанору Грујићу на примедбе му на превод Св. Писма, Вукова кореспонденција с Колитаром, Гримом, Шафариком, Мушицким и. т. д.

— Изашло је друго коло књига срп. књижевне задруге у Београду. У том је колу настављена Доситејева аутобиографија, даље су ту мемоари проте Матије Ненадовића, стари роман Богобоја Атанацковића „Два идола“, нов роман Андре Гавриловића „Прве жртве“, стиховни преводи Вл. М. Јовановића под натписом „С француског Парнаса“, даље мањи списи Јосифа Панчића с натписом „Из природе“ и најпосле „Камено доба“ од Јована Жујовића.

— У 28 броју „Гласа Црногорца“ од ове године има веома повољна оцена на „Успомене из Италије“ дра Ђорђа Дера.

— У седници филолошко-историског разреда југословенске академије знаности и уметности у Загребу пре две недеље прочитан је животопис Павла Ритера Витезовића из пера покојнога Радослава Лопашевића, који је попунио Иван Ткачић.

САДРЖАЈ: Песништво: Под плавим небом. На месечини. Сејина реч. Дневник једне жене. — Поука: Прадомовина Срба. — Књижевност: *Vacillus eroticus*. Књижевна полемика: Још једну и последњу о Тодору Воснићу и о одбрани Сентомаша. — Ковчежић: Књижевни прикази. Књижевне белешке.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваке недеље на читаву табаку. Цена му је 5 фр. а. вр. на целу годину, 2 фр. 50 новч. на по године, 1 фр. 25 новч. на четврт године. — За Србију и Црну Гору 14 динара на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата књижарници Луке Јоцића у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижарница В. Валожина у Београду.